

ТЕМА ОПРИШКІВСТВА В ДРАМАТИЧНОМУ, ТЕАТРАЛЬНОМУ ТА КІНОМИСТЕЦТВІ УКРАЇНИ

У хронологічній послідовності стаття висвітлює історію створення образу легендарного народного героя Олекси Довбуша, видатного керівника антифеодального руху селян-опришків на західноукраїнських землях у 30–40 рр. XVIII ст. у літературі, театральному і кіномистецтві України. Особливий науковий інтерес у статті приділяється пошукам першоджерел драматургії, першооснов розкриття теми опришківства у художній практиці національного театрального та кіномистецтва.

Ключові слова: Олекса Довбуш, література, театр, кіно, образ, сценічне втілення.

Хто був недавно князем і владикою тих гір,
орлом того воздуха, оленем тих борів,
паном тих панів аж ген по Дністрові води?

Довбуш!

Перед ким дрожали смілі і сильні, корилися горді?

Перед Довбушем!

Іван Франко

В історико-мистецькій ретроспективі України образ легендарного народного героя Олекси Довбуша, видатного керівника антифеодального руху селян-опришків на західноукраїнських землях у 30–40 рр. XVIII ст. посідає особливе місце. Історична постать Довбуша здавна хвилює творчу уяву багатьох діячів української літератури, театру і кіно. Про нього написано чимало п'єс і повістей, музичних творів і художніх полотен. Образ Довбуша знайшов своє відображення в українському театрі й кіно. Митці минулого й сучасного зображають його таким, яким народ зберіг його у своїй пам'яті, опоетизував у піснях, переказах, легендах, оповіданнях.

Мета статті – відтворення літопису сценічних утілень драматичних творів, створення художніх фільмів та діафільмів, телевізійних програм про національно-визвольну боротьбу селян Західної України під проводом Олекси Довбуша та його соратників.

Особливий науковий інтерес у статті приділяється пошукам першоджерел драматургії, першооснов розкриття теми опришківства в художній практиці національного театрального та кіномистецтва. Для цього автором опрацьовано науковий доробок, який належить доктору історичних наук, професору Володимиру Грабовецькому, а також архівні джерела, публікації в українській періодичній пресі кінця XIX – початку XXI сторіччя, збережені театральні програмки, афіші, свідчення театральних діячів, епістолярію, мемуарну літературу тощо. Унікальним явищем у цьому контексті є дисертація американського скрипаля й диригента Адріана Бріттана “Олекса Довбуш у музиці. Опришки в музиці і літературі”, в якій він досліджує останню оперу С.Людкевича “Довбуш”, написану 1952 р.

Перші відомості про театралізацію й сценічне втілення літературно-драматичних творів про опришківство відносяться до середини XIX ст., коли за твердженням В.Грабовецького, цієї теми торкнувся польський драматург Ю.Коженьовський у драмі “Карпатські горяни” (“Karpassu górale”) [1, с.9], яка сколихнула читацьку й глядацьку аудиторію, утримувала велику популярність упродовж половини століття [2, с.185]. В основі твору – автентичний переказ про драматичну загибель стрільця, яку почув автор драми в Жаб'єму (нині – Верховина) під час свого перебування там у 1830 і 1840 роках. Як зазначала літературна критика, в т. ч. і польська, у створенні образу головного героя Антося Ревізорчука Ю.Коженьовський використав сюжет оповідання “Опришки в Карпатах” невідомого автора, надрукованому в журналі “Halichanin” 1830 р. [1, с.21–22, 27].

У червні 1841 р. львівський актор Антон Бенза писав Ю.Коженьовському: “Навіть якби ти більше нічого не створив, то загальне визнання цієї драми обвилло лаврами твої скроні” [1, с.9–10]. Контакт із львівськими акторами й театральною громадськістю давав можливість автору адаптувати п'єсу до сцени, бо для нього головним було не читання, а її бачення: “що значить

драма, читана без театру, без актора, без його голосу, всіляких чарів спектаклю...” [3]. Прем'єра вистави відбулася у Львові 21 червня 1844 р. Про популярність п'єси “Карпатські горяни” можна судити з того, що до перекладу її українською мовою зверталися кілька українських авторів, зокрема М.Устинович, С.Тобілевич, Г.Хоткевич.

Можна припустити, що поява першої п'єси на опришківську тематику дала підґрунтя для теми новітнього національного героя в українській літературі. 1869 р. журнал “Правда” у Львові друкує два акти першої в українській драматургії віршованої трагедії на історичну тему “Довбуш” Ю.Федьковича (повна назва – “Довбуш, або Громовий топір і знахарський хрест”). Над цим твором Федькович працював найбільше, створивши три редакції українською мовою (1867, 1876 та 1884) і дві – німецькою (третя українська та друга німецька редакції ідентичні). Під назвою твору зазначалося: “Дивоглядія в п'ятьох зводах”. Одним із головних героїв першої редакції драми, яка так і не була завершена, є Василь Довбуш – батько майбутнього ватажка опришків. На превеликий жаль, історія перших сценічних постановок “Олекси Довбуша” Ю.Федьковича маловивчена, оскільки втрачено багато документів. Другу редакцію драми в листопаді 1876 р. тодішній редактор “Правди” В.Барвінський прочитав акторам мандрівного українського театру Товариства “Руська бесіда”, що на той час перебував на гастролях у Львові. У листі до автора він писав, що артисти “залюбилися у тій трагедії і конче забажали представити его (“Довбуша”. – А.Г.) світові на нашій сцені”. Виставу готували поспіхом, українська громадськість Львова нетерпляче чекала прем'єри.

Несподівано для всіх виставу, що відбулася 20 грудня 1876 р. у переповненій залі Народного дому, як публіка, так і критика сприйняла надто прохолодно, звинувативши її в художній недосконалості. М.Павлик писав: “Сум побирав дивитися на Довбуша, коли представлявано його на руській сцені у Львові 1876 р. Герої нічим не похожі на гуцулів, показали ще чуднішими тому, що актори показували їх як тільки можна ненатурально” [4, спр.4, арк.45].

Невдача з першою постановкою “Довбуша” так вразила Ю.Федьковича, що він заборонив продовжувати вистави. Проте театр, помандрувавши зі Львова на провінцію, продовжував вистави, чим ще більше роздратував автора.

Зазнала критики й прем'єра “Довбуша” польсько-української театральної трупи 27 грудня 1877 р. у Вижниці, на постановку якої отримав дозвіл автора директор театру О.Бачинський. Незважаючи на невдачу, 1881 року до репертуару театру “Руська Бесіда” О.Бачинський у черговий раз включає драму “Довбуш” у новій, цілком переробленій редакції (Ю.Федькович не полишав роботу над удосконаленням драматичного твору). Однак і цього разу вистави не користувалися популярністю у глядачів. До третьої редакції трагедії Ю.Федьковича “Довбуш” театр “Руської Бесіди” ще раз повертається наприкінці 1888 р. (невдовзі після смерті автора). І знову прем'єру спікала невдача, а після дошкульної рецензії І.Франка в газеті “Kurjer Lwowski” театр зняв її з репертуару.

Як бачимо, сценічне життя драми “Довбуш” за п'єсою Ю.Федьковича на українській сцені було коротким. Проте незаперечним є новаторський підхід автора, котрий розробкою сюжету про долю опришківського ватажка розширив тематику західноукраїнської драматургії, першим на Буковині створив жанр драматичного твору на фольклорних джерелах [5].

Дещо пізніше опришківську тему в драматургії продовжив Михайло Старицький, створивши драму “Юрко Довбуш” за мотивами роману австрійського письменника Карла Францоza “Боротьба за право” (1882 р.), де змальовано повстання гуцулів під проводом Довбуша [6, с.329; 2, с.172]. Обидва письменники використали багатющий опришківський фольклорний матеріал. У драмі М.Старицького замінено імена відповідних персонажів роману К.Францоza. Головним героєм драматичного твору став Юрко Довбуш, його образ має багато аналогій з історичним Олексою Довбушем. Драматург, очевидно, був добре обізнаний з історією опришківського руху, оскільки колоритно наділив свого героя Юрка рисами, подібними до рис Олекси Довбуша. 1891 р. інсценізація “Юрко Довбуш” була поставлена театральною трупю М.Садовського, а з 1895 р. – не сходять з афіш театральної трупи М.Кропивницького (позаукраїнські гастролі у Варшаві, Мінську, Петербурзі та ін.), згодом – П.Саксаганського. На превеликий жаль, інших відомостей про сценічне втілення цього драматичного твору в літературних та історико-культурологічних джерелах до цього часу не виявлено.

З 80-х років XIX ст. починає розширюватися жанрова палітра театральної добушіани. На цей час галицький композитор, музикознавець і фольклорист Порфирій Бажанський* створює низку музичних творів для театру, серед яких – музичну п'єсу “Олекса Довбуш, вагажок чорногорський в гуцульском наречію” з оригінальною гуцульською музикою, яку 1882 р. композитор передає для Руського театру у Львові й постановка якої очікувалася 1883 р. [2, с.202–203]. На жаль, в архівних джерелах не зустрічається інформація щодо сценічної долі цієї п'єси, натомість С.Чарнецький у своїх “Нарисах історії українського театру в Галичині” зазначає, що актор і режисер цього театру Андрій Стечинський “збагатив театральний репертуар оригінальними творами”, згадуючи серед них “Олексу Довбуша”, мьєлодраму в 3 діях з музикою С.Воробкевича” [7, с.187]. Щоправда, у репертуарі Львівського театру, який гастролював по містах Галичини, ця вистава існувала лише кілька сезонів [8]. Тут варто зазначити, що постановки вистав тільки з натяком на національно-визвольну тематику як в Галичині, так і на Лівобережній Україні постійно супроводжувалися цензурними та адміністративними утисками.

Обходячи заборони окупаційних властей, у серпні 1910 р. у с. Красноїлля прем'єрою вистави “Антін Ревізорчук” (переробленою для самодіяльної сцени й перекладеною Г.Хоткевичем “на гуцульський діалект”** п'єсою “Каграссу gogale” (“Верховинці”) Юзефа Коженювського)) розпочав свою діяльність створений Гнатом Хоткевичем Гуцульський театр. Вистава пройшла з великим тріумфом. Окрилений успіхом, Г.Хоткевич написав ще декілька п'єс на гуцульську тематику, серед яких – історичну драму “Довбуш”.

Сюжет п'єси “Довбуш” Г.Хоткевич запозичив із популярної народної пісні “Ой попід гай зелененький ходить Довбуш молоденький”. У процесі над нею письменник використав багато оповідань і легенд про опришків та їхнього очільника Олексу Довбуша. Народність і життєвість п'єси, що яскраво виступають у фольклорно-етнографічному її наповненні, підсилювалися чіткою соціальною ідеєю. У кожній сцені й картині висловлювалися вільнолюбні тенденції й змальовувалося наростання справедливого протистояння пригнобленню.

На початку березня 1911 р. Гуцульський театр вирушив на свої перші тріумфальні гастролі містами Галичини, Буковини і Польщі. З незмінним успіхом вистави пройшли в 60-ти містах, з поміж них – у Львові та Кракові, отримавши численні схвальні рецензії в газетах “Wiadomości ilustrowane”, “Dzennik ilustrowany”, “Nowa reforma” [9, с.36–37]. У ролі Олекси Довбуша незмінно виступав Іван Порайко, в інших ролях – Марія Ілійчук-Кірикова (Дзвінка), Юрій Соломійчук-Юзенчук (Дзвінчук), Михайло Сінітович (батько Олекси), Ганнуня Гулейчук (матір Олекси), Олекса Ремез (Михайло з України), Йосип Гулейчук (гуцул-багатій Дідушко) [10, с.67–69].

На запрошення Г.Хоткевича 1909 р. село Криворівня відвідали видатні діячі російського театру К.Станіславський, В.Немирович-Данченко, Л.Суляржицький. Вони були зачаровані красою Карпат, мистецтвом гуцулів. Пізніше між Г.Хоткевичем і К.Станіславським відбулося листування щодо можливості постановки вистави “Довбуш” на сцені Московського художнього академічного театру. К.Станіславський запросив Г.Хоткевича до Москви для постановки вистави, але перша світова війна перешкодила здійснити цей задум.

Після Першої світової війни відроджений місцевим учителем, письменником і громадським діячем Василем Костинюком Гуцульський театр поставив виставу “Довбуш” в інтерпретації Г.Хоткевича перед мешканцями Красноїлля, Косова і Кутів. Як відзначають джерела, у виставі “Довбуш” масові сцени були зіграні досить реалістично. Актори театру зображали опришків не темними й пригнобленими людьми, а вільними, незалежними ні від кого народними героями, що віддають своє життя за волю простих людей, за справедливість.

*Порфирій Бажанський – галицький композитор другої половини XIX століття, священик, автор музичних драматичних творів: “Маруся”, “Олеся”, “Довбуш”, “Параня Сибірячка”, поставлених у руському (українському) театрі у Львові. Друкувався в галицьких українських часописах (стаття “Характер малоросійської музики” та інші).

** У деяких джерелах переклад п'єси “Каграссу gogale” Ю.Коженювського приписується Петру Шекеріку-Дониківу, який був учасником Гуцульського Театру, і в складі якого 1911 р. виступав у більшості міст Галичини та в Чернівцях.

У 20–30 рр. ХХ ст. вистави “Олекса Довбуш” (інші назви – “Довбуш”, “Верховинці” за п’єсою Ю.Коженьовського “Карпатські горяни” (“Kaграссу górale”) не сходили зі сцен аматорських драматичних колективів, що діяли при філіях і читальнях Товариства “Просвіта” по всій Галичині [11, с.120–127]. Аматорське театральне мистецтво було справжньою школою патріотичного виховання, його репертуар формував національну свідомість українців, виховував любов до рідних слова й пісні, в умовах бездержавності був запорукою збереження мови і культури української нації.

Напередодні Другої світової війни, у квітні 1941 р., вистава “Олекса Довбуш” за п’єсою Л.Первомайського була поставлена на сцені Львівського національного академічного українського драматичного театру (режисер І.Богаченко, художник Ю.Стефанчук, композитор Б.Крижанівський).

У роки війни тема опришківства не знайшла свого відображення на сценах українських театрів, які працювали на окупованій території, у т. ч. і в Галичині, яка стала частиною т. зв. “генерал-губернаторства”. Очевидно театри, в яких звучала українська мова, тим більше національна-визвольна тематика, сприймалися ворогом як потенційна небезпечна сила. Їх доля виявилася залежною від дискримінаційної національної політики загарбників [12, с.9, 274].

У повоєнні роки, поряд із театральними постановками вистав про Олексу Довбуша, у театрах переважно Галичини з-під пера львівських композиторів виходить низка музично-сценічних творів. Зокрема, це балет Р.Сімовича “Сопілка Довбуша” (1947 р.) і балетна вистава А.Кос-Анатольського “Хустка Довбуша” (1951). Проте найвищу оцінку глядачів і театральної критики одержала опера “Довбуш” С.Людкевича (1955), над якою він працював протягом багатьох років. У 1947 р. Львівський театр імені Марії Заньковецької, продовжуючи свої національні традиції, відновив довоєнну постановку вистави “Олекса Довбуш” за однойменною драматичною поемою Л.Первомайського.

Таким чином, незважаючи на появу театральних творів на ідеологічне замовлення в кінці 1940-х – на початку 1950-х років, як зазначає професор Л.Кияновська, особливу увагу драматургів привертають національно-легендарні образи, насамперед Довбуш, ватажок гуцульських опришків, оскільки ця тематика дозволяла авторам якомога ширше залучити фольклорні джерела, спертись на здобутки попередників [13].

У 1970–1980 рр. українське мистецтво вкотре переживає важкі часи – радянське керівництво в Україні обирає національну свідомість українців головною ідеологічною мішенню. Без сумніву, у “новій історичній спільноті – радянському народові” напевно знайшлося б місце й для Шевченкового “Кобзаря” (правда, сильно цензурованого), і для карпатського “Довбуша” (з гуцульським колоритом), тобто те, що натякало б на етнічну особливість українців, але не перетворювало українське питання в питання політичне – пам’яті про своє історичне минуле. Тому репресії були спрямовані, насамперед, проти тих видів мистецтва, в яких ця пам’ять проступала найвиразніше – проти літератури, театру й кіно.

Оцінюючи тогочасні події з позицій сьогодення, слід зазначити, що в часи утисків та заборон українського слова не могло бути й мови про всебічний розвиток театру. Проте надзвичайними зусиллями передової частини суспільства в складний період життя все ж таки тема національно-визвольної боротьби знаходила своє місце як на сценах професійних, так і аматорських театрів. Зокрема, на початку 1970-х років виставу за мотивами драматичної поеми Л.Первомайського “Олекса Довбуш” було поставлено художнім колективом Хустського народного театру на Закарпатті (режисер В.Майданний, композитор В.Асановський).

Середина 80-х років ознаменувалася початком т. зв. “перебудови”, яка відіграла позитивну роль у підготовці майбутніх змін у національній культурі. Реформування театральної справи в УРСР надало значної свободи театрам і кіностудіям у виборі репертуару: у театральній афіші України чільне місце займає національно-визвольна тематика. У березні 1985 р. вистава “Олекса Довбуш” за однойменною п’єсою В.Босовича з’являється в репертуарі Львівського академічного театру імені Марії Заньковецької (режисери Б.Суслівський, Ф.Стригун). Буквально через рік герої-опришківці оживають на сцені Івано-Франківського обласного музично-драматичного театру імені Івана Франка (інсценізація В.Фащука за романом В.Гжицького “Опришки”, режисер В.Нестеренко). 2000 року в рамках Х Міжнародного гуцульського фольклорно-етнографічного свята й 300-річчя від дня народження легендарного народного героя, прем’є-

рою “Олекса Довбуш” розпочав свій черговий театральний сезон найстаріший професійний театр Галичини в Коломиї (режисер Д. Чиборак).

У наш час, коли навальна, агресивна пропаганда західних цінностей певною мірою деформує національну традицію, робить привабливими для молоді “героїв” західного світу, чужих нашій моралі й нашому менталітету, національний театр і кіномистецтво повинні протиставляти масовій культурі образ національного героя, борця за волю народу. Виключно із цих позицій 2006 р. була взята до роботи курсова вистава зі студентами кафедри театрознавства та акторської майстерності Львівського національного університету імені Івана Франка “Дзвінка і Довбуш”, за лібретто однойменної опери й віршами Ігоря-Богдана Антонича на камерній сцені Львівського академічного театру імені Марії Заньковецької (режисер Т. Литвиненко). Майбутні актори доказали, що в сучасному зглобалізованому світі мають право на життя споконвічні національні цінності.

Образ Олекси Довбуша знайшов своє відображення й в українському кіномистецтві. Наприкінці 1930-х рр. у середовищі українських кінематографістів зародився задум щодо створення стрічки про героя опришківського руху. Навесні 1941 р. режисер Іван Кавалерідзе в Карпатах розпочав зйомку художньої кінострічки “Пісня про Довбуша” за сценарієм Любомира Дмитерка [14]. Цікаво, що на головну роль Олекси було запрошено молодого актора Коломийського театру Василя Симчича, до масових сцен – аматорів середньоберезівського драмгуртка, яким він керував. Проте робота над фільмом була зупинена війною. До того ж, повертаючись до Києва, знімальна група фільму натрапила на німецько-фашистські війська, у сутичці з якими були втрачені всі відзняті матеріали кінострічки.

У повоєнні роки митці Київської кіностудії імені Олександра Довженка повернулися до реалізації творчого задуму про легендарного отамана гуцулів, який захищав знедолених від панської несправедливості й жорстокості, Олексу Довбуша. Події 30–40 рр. XVIII ст. на західноукраїнських землях були відтворені в однойменному фільмі режисера Віктора Іванова за сценарієм Любомира Дмитерка 1959 р. Образ народного месника Олекси зіграв видатний російський актор Афанасій Кочетков, а роль Марічки – уродженка Івано-Франківщини, народна артистка України Наталія Наум. Науковим консультантом фільму було запрошено Володимира Грабовецького (нині професор Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника).

В останнє десятиріччя XX ст. до теми опришківства частково зверталось українське телебачення. Серед небагатьох версій найбільш вдалою слід вважати телевізійну передачу “Олекса Довбуш і опришківський рух” за сценарієм В. Грабовецького (1995 р., перезапис 1996 р.), присвячену 250-річчю загибелі національного героя.

У перші роки незалежності з історико-художнім переосмисленням постаті героя, великим масивом гуцульського фольклору до теми Довбуша й опришківства звернулися київські сценаристи Марина і Сергій Дяченки. На студії імені Олександра Довженка сценарій пройшов етап затвердження, і режисером фільму був призначений відомий український митець Леонід Осика. Однак з невідомих причин реалізація творчого задуму авторів фільму до сьогоднішнього дня не відбулася, можливо, з тієї причини, про яку висловився сам автор: “...він (сценарій. – А.Г.) викликав великий спір серед традиційних гуцулів, істориків” [15].

У цей же час популярний мистецький журнал “Кіно – Театр” друкує літературний сценарій повнометражного художнього фільму про опришків “За кривду гір” (автор – відомий український кіносценарист Василь Портяк) [16], а часопис “Вітчизна” – кіноповість Ярослава Яроша “Ходить Довбуш” [17]. Якою буде доля сучасної національної кінодраматургії про легендарного гуцульського опришка Олексу Довбуша і його побратимів, покаже час. Наразі інформації про зйомки художніх чи телевізійних фільмів на означену в дослідженні тему немає.

А тим часом, українство переживає добу трансформаційних перетворень, де руйнуються національні традиції, відбувається переоцінка цінностей, створених попередніми епохами, а молоді покоління українців, на жаль, наслідують героїв масової американської та російської культур. Тому в суспільстві визріває потреба засобами літератури і мистецтва повертати із забуття героїв національно-визвольної боротьби багатостраждальної української історії, на прикладі яких виховувати талановитих, освічених, патріотично налаштованих трудівників, будівничих нової України.

1. Józef Korzeniowski. Karpaccy Gorale / Dramat w trzech aktach / Opracował Stefan Kawin. – Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1969. – 107 s.
2. Грабовецький В. Олекса Довбуш. – Львів: Світ, 1994. – С.185.
3. Гупало Сергій. Зачарований Україною: Джерела натхнення Юзефа Коженювського // День. – №158. – 2005. – 2 вересня.
4. ЦДІА у Львові. – Ф.663, оп.1, спр.4. – Арк.45.
5. Волошинський Б. Перед лицем музи // Агро. – №39. – 1990. – 22 вересня.
6. Пилипчук Р. Український театр // Історія української культури: В 5 т. – К.: Наукова думка, 2005. – Т.4. – Кн.2: Українська культура XIX століття. – С.392; Грабовецький В. Названа праця. – С.172.
7. Чарнецький С. Нарис історії українського театру в Галичині. – Львів, 1934. – С.187.
8. Бойко А. Фундатор професійного музичного мистецтва. – Режим доступу: www.lib.if.ua/info/publish/2000/bajansky.html. – Назва з екрана.
9. Стеф'юк В. Керманіч Гуцульського театру. – Косів: Писаний камінь, 2000. – С.36–37.
10. Бурдуланюк В. Образ Олекси Довбуша на сцені Гуцульського театру Гната Хоткевича // Тези доповідей обласної науково-теоретичної конференції, присвяченої 250-річчю від початку антифеодалного руху селян-опришків під проводом Олекси Довбуша. – Івано-Франківськ, 1988. – С.67–69.
11. Грицан А. Просвітня зоря Прикарпаття: Нариси про історію товариства “Просвіта” на Прикарпатті між двома світовими війнами (1921–1939 рр.). – Івано-Франківськ: Сіверсія, 2000. – С.120–127.
12. Гайдабура Валерій. Театр між Гітлером і Сталінім: Україна. 1941–1944: Долі митців. – К.: Факт, 2004. – С.9, 274.
13. Кияновська Л. Сильова еволюція галицької музичної культури XIX–XX ст. – Режим доступу: www.musica-ukrainica.odessa.ua/_a-kyanovsk_gal.html. – Назва з екрана.
14. Макаренко Д. Зустріч: Іван Кавалерідзе і Улас Самчук // День. – №91. – 2007. – 8 червня.
15. Хрещатик. – 2004. – №7(2410). – 2004. – 21 січня.
16. Портяк В. За правду гір // Кіно – Театр. – 2002. – №1–7.
17. Ярош Я. Ходить Довбуш: Кіноповість // Вітчизна. – 2005. – №11, 12.

In a chronologic sequence the article lights up history of creation of appearance of legendary folk hero Oleksy Dovbusha, prominent leader of motion of peasants-oprishky on the West Ukrainian earths in 30–40 XVIII item in literature, to theatrical and cinematographic art of Ukraine. The special scientific interest in the article is spared the searches of original sources of dramaturgy, fundamental principles of opening of theme of oprishkivstva in artistic practice national theatrical and cinematographic arts.

Key words: *Oleksa Dovbush, literature, theater, cinema, appearance, stage embodiment.*

УДК 792.03:792.028.3

ББК 85.334.07

Надія Грицан

СЛОВО АКТОРА У ТЕАТРІ ЛЕСЯ КУРБАСА

У статті автор висвітлює питання культури сценічного мовлення у театрі Леся Курбаса як важливої домінанти творчості актора у вихованні дикційної виразності та чистоти, інтонованої мови, інтелектуального емоційного слова.

Ключові слова: *Леся Курбас, театр, слово, актор.*

Ім'я Леся Курбаса, режисера і мислителя, театрального педагога, теоретика, основоположника українського модерного театру XX століття, безпідставно звинуваченого й знищеного тоталітарною радянською системою, довгий час було під забороною. Тому для цілого покоління українців його діяльність залишилася невідомою або маловідомою. Сьогодні ми маємо змогу знайомитися із творчою спадщиною Леся Курбаса через великий масив уперше опублікованих документів. Автор ставить за мету з'ясувати тенденції розвитку театру Леся Курбаса в аспекті виховання культури сценічного слова.

Безпідставними є твердження про те, що Леся Курбас недооцінював сценічне слово й особливу увагу надавав, насамперед, рухові актора, віртуозному володінню тілом. Однак багаті на суперечності творчо-експериментальні пошуки театру нової доби свідчать, що робота над словом провадилася із практичним і теоретичним усвідомленням різноманітності його впливу. Про це, зокрема, йдеться в спогадах сучасників. Рецензентом багатьох вистав Курбаса був